

27. Шангина Л. После праздника: уведомление о состоянии расчетов по кредиту / Л. Шангина // Зеркало недели. - 2005. - № 33 (561). - С. 3.
28. Білорусов С. Розвиток професіоналізму та визначення ділових якостей державних службовців / С. Білорусов // Вісн. держ. служби України. - 2005. - № 1. - С. 32-36.
29. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Гончарук Наталія Трохимівна. - К., 2007. - 487 с.
30. Ребкало В. Психологічні чинники розвитку управлінських навиків особистості державного службовця в Україні / В. Ребкало, М. Пірен // Вісн. УАДУ. - 1999. - № 4. - С. 235-242.
31. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. - М. : Юрид. лит., 1997. - 400 с.
32. Серьогін С. М. Формування якостей керівника в державному управлінні / С. М. Серьогін, Н.Т. Гончарук // Вісн. НАДУ. - 2003. - Вип. 3. - С. 137-147.
33. Егоршин А. И. Основы управления персоналом : учеб. пособие для вузов. - 2-е изд., перераб. и доп. / А. И. Егоршин. - М. : ИНФРА-М, 2006. - 356 с.
34. Ільченко І. Стиль управління персоналом, оптимізація праці керівника / І. Ільченко // Аспекти самоврядування. - 2000. - № 3 (8). - С. 18-20.
35. Троєльнікова Л. О. Сучасний стан менеджменту професійної діяльності керівних кадрів / Л. О. Троєльнікова. - Режим доступу : http://www.knukim.edu.ua/articles_troyelnikova.htm
36. Малес В. Чини і чиновники / В. Малес // Віче. - 1998. - № 12 (81). - С. 54-73.
37. Сурай І. Г. Необхідність формування компетентностей щодо управління персоналом в управлінських кадрах державної служби / І. Г. Сурай // Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 трав. 2009 р. : у 4 ч. Ч. 2. - К. : Вид-во НАДУ, 2009. - С. 58-60.

Микола Єжєєв,

кандидат військових наук, доцент,
доцент кафедри національної безпеки НАДУ

Олександр Устименко,

здобувач кафедри національної безпеки НАДУ,
полковник Збройних Сил України

Теоретичні та організаційно-правові засади державного управління у сфері підготовки офіцерських кадрів для Збройних Сил України

У статті проведено аналіз теоретичних і організаційно-правових засад державного управління у сфері підготовки офіцерських кадрів для Збройних Сил України.

Ключові слова: управління, соціальне управління, державне управління, військова освіта.

The article deals analysis theoretical and jural-organizational public administration components in the management training region of Ukrainian Armed Forces.

Key words: administration, social administration, public administration, military education.

Постановка проблеми. Поняття "управління" належить до найважливіших загальнонаукових понять. Об'єктивно необхідність управління виникає, коли існує проблема вибору одного з можливих рішень для досягнення мети. Розкриття найсуттєвіших якостей сучасного управління, його характерних властивостей та ознак, особливостей управлінських процесів у конкретних сферах - одне з найважливіших завдань процесу державотворення кожної країни. Управління організовує та об'єднує людей у ділові колективи: державні органи, установи, підприємства, армійські підрозділи, громадські рухи і партії.

Управління - це двоєдиний процес, що включає знання про закони розвитку процесів та закони управлінських відносин і практику управління; інакше кажучи, це поєднання теорії і практики [1].

І якщо раніше переважав адміністративно-командний стиль управління, то сьогодні, в умовах перебудови, розвитку громадянського суспільства, формування демократично-правової держави потрібні нові підходи до управління, які виходили б із об'єктивних потреб переходу до життя в інших - поперше, ринкових умовах та, по-друге, за нинішніх реалій, в умовах жорстких ресурсних обмежень.

Державне управління України має бути пристосоване до взаємодії з механізмами ринкової саморегуляції, різними інститутами громадянського суспільства. Це стосується і організаційних структур, і методів реалізації прийнятих рішень. Наслідком державного управління для суспільства можуть стати як позитивні, так і негативні результати. Усе це вимагає серйозних досліджень у сфері теорії і практики управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління, управлінських процесів, можливі шляхи їх розв'язання перебувають у сфері наукових інтересів багатьох учених, таких як В.Авер'янов, Г.Атаманчук, В.Афанасьєв, В.Бакуменко, А.Белих, Б.Гурне, А.Єгоршин, Ю.Козлов, Є.Моргунов, Н.Нижник, О.Оболенський, І.Пахомова, Г.Райт, Ю.Тихомиров, Д.Торрінгтон, Л.Холл, В.Цветков, Ю.Шемшученко, Г.Щокін, В.Юсупов та багатьох інших.

Серед вітчизняних фахівців, що досліджують роль і місце державного управління у сфері національної безпеки, в галузях забезпечення обороноздатності України, військового будівництва, проведення військової реформи та підготовки держави до можливої війни необхідно виділити роботи В.Богдановича, В.Гвоздя, В.Горбуліна, М.Єжеєва, В.Іващенко, В.Кохно, М.Нещадима, О.Поліщука, В.Радецького, І.Романченка, А.Семенченко, Г.Ситника, В.Телелима, В.Хижняка, М.Шевченка.

Аналізові сучасних підходів до управління освітою, всебічному забезпеченню управління системою освіти та підготовки кадрів, пошуку шляхів удосконалення управління в цій сфері присвячено роботи (монографії, книги, статті, дисертаційні дослідження тощо) учених та досвідчених фахівців: П.Агаманчука, І.Дарманської, С.Жарої, А.Карташева, В.Лазукіна, А.Лігоцького, І.Лікарчука, В.Лугового, Н.Лукашевича, А.Мазака, Н.Протасової, О.Скідіна, В.Сімонова, В.Сороко, В.Солодкова, Ю.Сурміна, Т.Чернишенко та ін.

Питанням управління системою військової освіти, інтеграції військової освіти та науки присвячені роботи Б.Бачкало, В.Булигіна, М.Власка, Ю.Данника, Д.Карафано, А.Кошемса, М.Науменка, О.Неділька, М.Нещадима, Ю.Приходька, В.Радецького, Б.Семона, О.Сосіна, В.Телелима, П.Удовенка, Р.Чілкоата, І.Шестакова, В.Ягупова.

Питання щодо підготовки фахівців для Збройних Сил України, кадрової політики, ефективності використання кадрового потенціалу в Збройних Силах України досліджуються у наукових працях В.Артюха, С.Богунова, В.Ветрова, О.Власка, Ю.Германа, В.Жаховського, В.Радецького, І.Романченко, О.Сакуна, С.Саннікова, В.Телелима, О.Тракалюка, Б.Шупеля.

І.Дарманська досліджує особливості виникнення і становлення органів управління освітою, а також виокремлення суб'єктів управлінської діяльності освітянської сфери в різні історичні періоди [2]. У монографії М.Нещадима досліджується становлення та розвиток військово-професійної освіти в Україні, управлінські аспекти функціонування системи військової освіти [1]. М.Науменко та Ю.Приходько вивчають проблеми управління якістю військової освіти [3-5]. Вони виявляють і досліджують закономірності, механізми, умови та чинники ефективного управління й формування управлінського мислення. Б.Семон та О.Неділько обґрунтовують доцільність проведення заходів організаційного та нормативно-правового характеру, спрямованих на ефективну інтеграцію військової освіти і науки, доводять, що це сприятиме підвищенню рівня військової освіти і науки [6].

О.Власко досліджує проблеми забезпечення якості кадрової політики Міністерства оборони України в Збройних Силах України [7]. Спільна робота І.Романченко та В.Артюх присвячена удосконаленню методики оцінювання ефективності використання кадрового потенціалу в Збройних Силах України [8]. У спільній публікації С.Богунова, Ю.Германа, О.Сакуна та Б.Шупеля вивчаються підходи до управління кар'єрою офіцерського складу [9]. Автори наголошують, що від ефективності системи управління кар'єрою військовослужбовця значною мірою залежить ефективність виконання ними службових функцій і, в остаточному підсумку, військова складова національної безпеки держави. У зазначеній роботі розглядаються також принципи і методи формування резерву офіцерського складу для просування по службі. В.Радецький, В.Телелим та Ю.Данник у спільному дослідженні розглядають питання підготовки фахівців для Воєнної організації держави в сучас-

них умовах жорстких ресурсних обмежень та обґрунтовують необхідність змін у системі підготовки кадрів різних рівнів в умовах кардинальних змін, що відбуваються у військовій теорії та практиці [10].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Сучасним напрацюванням на теми державного управління властиве системне бачення державного управління. Державне управління, поряд із законотворенням і правосуддям, є одним із видів діяльності із здійснення державної влади, що полягає в практичному виконанні організаційних функцій щодо здійснення управлінського впливу певних суб'єктів управління на певні об'єкти управління.

Складовою державного управління є управління військове. Суттєві зміни в структурі Збройних Сил, перехід на контрактний принцип комплектування Збройних Сил України вимагає внесення відповідних змін до системи підготовки кадрів, які повинні стосуватися підготовки як військово-службовців-контрактників, так і офіцерів.

Завдання даного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних і організаційно-правових засад державного управління у сфері підготовки офіцерських кадрів обґрунтувати складові компоненти механізму державного управління підготовкою офіцерських кадрів та їх вплив на функціонування системи.

Виклад основного матеріалу. Кожна наукова теорія має свій предмет. Необхідною умовою формування теорії управління підготовкою офіцерських кадрів як складової загальної теорії управління є точне визначення її предмета, меж і напрямів його вивчення, форм і методів дослідження.

Визначити предмет дослідження теорії і методології управління підготовкою офіцерських кадрів можна лише на основі глибокого проникнення в сутність і цілі управління, зміст його завдань та умови їх виконання.

Розкриваючи ці питання, слід визначити спочатку, що являє собою соціальне управління, а потім - місце, роль та сутність управління підготовкою офіцерських кадрів.

Виділяють управління в технічних, біологічних та соціальних системах. Найсуттєвішим, що відрізняє соціальне управління (управління в суспільстві) від інших видів управління, є те, що воно здійснюється шляхом впливу на свідомість і волю людини. Беручи до уваги те, що в соціальній сфері управління передбачає свідому діяльність суспільних інститутів та окремих індивідів, спрямовану на регулювання стихійних і усвідомлених, об'єктивних і суб'єктивних чинників доцільного впорядкування суспільних відносин, науковці визначили: соціальне управління - це вплив на суспільство з метою його впорядкування, збереження якісної специфіки, вдосконалення та розвитку [11, с. 352].

Г.В.Щокін зазначає, що зміст науки соціального управління - це виявлення законів і закономірностей, розробка принципів, функцій, форм та методів у цілеспрямованій діяльності людей [12; 13]. Управління є спосо-

бом існування соціальної організації, без нього неможливе цілеспрямоване функціонування суспільства.

У різних джерелах наукової літератури до тлумачення поняття управління існує кілька підходів. Учені, фахівці, які досліджують проблеми управління, визначають останнє переважно як "систематично здійснюваний свідомий, цілеспрямований вплив людей на суспільну систему в цілому чи на її окремі ланки, на підставі пізнання й використання властивих системі об'єктивних закономірностей і тенденцій в інтересах забезпечення її оптимального функціонування та розвитку, досягнення поставленої мети" [14, с. 111].

Згідно з довідником "Державне управління та державна служба": "управління - це спрямована координація та організація об'єкта управління. Це сфера людської діяльності, яка виникла в результаті розподілу праці, з допомогою якої людина впливає на технологічні, економічні і соціальні процеси для досягнення певних цілей" [15]. Зарубіжні науковці термін "управління" трактують як одночасні процеси формування політики й керування (в обмеженому розумінні - виконання поставлених завдань) у межах даного політичного курсу.

Наука управління має матеріальний характер і являє собою сукупність систематизованих знань про методи досягнення цілей в умовах соціально-економічних процесів, що відбуваються в суспільстві. В.Цветков стверджує, що "матеріальний" зміст управління як соціальної функції виявляється передусім в організуючій діяльності, що здійснюється шляхом об'єднання, узгодження, регулювання, координації, контролю, а також владно-регулятивними і примусовими заходами. За оцінкою В.Цветкова, соціальне управління завжди передбачає наявність суб'єктів і об'єктів управління, а "державне управління - це соціальна функція, що виявляється у владно-організуючій діяльності держави, яка забезпечує узгодженість спільної праці й побуту людей для досягнення суспільно значущих цілей та завдань" [16, с. 102, 130].

Взагалі то соціальне управління - це діяльність людей, їх об'єднань, управління людьми, суспільством в цілому. Різновидом соціального управління, наряду з суспільним (таким, що здійснюється органами місцевого управління) та тим, що здійснюється об'єднаннями громадян, є управління державне. Найголовніше призначення соціального управління - забезпечення функціонування та розвитку суспільства і, зокрема, держави. Зазначені особливості соціального управління властиві також державному управлінню. Якщо в цілому управління в суспільстві являє собою загальносоціальну функцію, що реалізується через владно-організуючу діяльність із метою забезпечення узгодженості спільної праці та побуту людей для вирішення суспільно значущих завдань, то державне управління, стверджує В.Авер'янов, належить до функцій держави, яка вносить у цю діяльність притаманні їй ознаки державного устрою, поділу державної влади, правотворчості, пра-

возастосування і правоохорони, верховенства закону та державного примусу щодо його забезпечення та ін. [17].

Державне управління в широкому розумінні - це сукупність усіх видів діяльності усіх органів держави, тобто фактично всі форми реалізації державної влади в цілому. Ст. 6 Конституції України [18] встановлює, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Тобто органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Державне управління у вузькому розумінні - це сукупність державних органів, між яким певним чином розподілені різні види діяльності держави. Тобто категорія державного управління у вузькому значенні відображає відносно самостійний вид діяльності держави, що здійснює певна частина державних органів.

Отже, державне управління це вид соціального управління, вид специфічної діяльності держави, що виявляється у функціонуванні її органів, які впливають на суспільні відносини з метою їх урегулювання відповідно до державних інтересів.

Підсистемою державного управління є управління сферою національної безпеки, складовою якого є військове управління, зокрема управління системою підготовки офіцерських кадрів. Управління системою підготовки офіцерських кадрів має забезпечувати взаємодію управлінських органів, системи військової освіти, у тому числі військових навчальних закладів, наукових та науково-методичних установ, інших організацій та установ як єдиного цілого з метою виконання поставлених перед ними завдань з підготовки офіцерських кадрів для Збройних Сил України.

Висновки. Теорія управління системою підготовки офіцерських кадрів, ґрунтуючись на об'єктивних законах (закономірностях) і використовуючи новітні досягнення соціальних, психологічних, правових наук і теорій, інформатики та системного аналізу, має виробляти науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо створення системи управління військовою освітою, організації роботи кадрових органів, управлінських колективів на науковій основі, використання найефективніших методів роботи. Головне при цьому - розумно використовувати механізми вияву об'єктивних законів (закономірностей), розробляти й застосовувати науково обґрунтовані принципи управління.

Таким чином, предмет дослідження теорії управління системою підготовки офіцерських кадрів складають закони (закономірності), принципи управління, системи управління, організаційні форми і методи управління. Теорія управління системою підготовки офіцерських кадрів досліджує свій предмет з різних сторін, які розглядаються окремо, але взаємопов'язані між собою. До основних із них можна віднести: організаційні, соціологічні, психологічні, економічні та правові.

Теорія управління системою підготовки офіцерських кадрів являє собою сукупність знань про управління, його закони (закономірності) та принципи, організаційні форми та методи функціонування системи. Вона слугує для визначення найефективніших шляхів досягнення цілей підготовки офіцерських кадрів.

Основними завданнями теорії управління системою підготовки офіцерських кадрів є: виявлення і дослідження об'єктивних законів (закономірностей) управління та формулювання на їх основі основних принципів управління; розкриття основних суперечностей у галузі управління; виявлення проблем і визначення найефективніших напрямів подальшого вдосконалення та розвитку системи управління, організаційних форм і методів управління; вивчення та узагальнення досвіду управління військовою освітою та кадровим менеджментом; розробка методів дослідження проблем розвитку управління військовою освітою та кадровим менеджментом, критеріїв і методів оцінки ефективності управління. Одним із головних завдань цієї теорії є своєчасне виявлення нових вимог і тенденцій, розгортання наукових досліджень, вироблення практичних рекомендацій щодо своєчасного та ефективного вирішення нових завдань, швидкого впровадження у практику результатів наукових досліджень.

Перспективи подальших досліджень. Теорія управління системою підготовки офіцерських кадрів, ґрунтуючись на об'єктивних законах (закономірностях) і використовуючи новітні досягнення соціальних, психологічних, правових наук і теорій, інформатики та системного аналізу, має виробляти науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо вдосконалення системи управління військовою освітою, організації роботи кадрових органів, управлінських колективів на науковій основі, використання найефективніших методів роботи. Суттєва зміна завдань та структури Збройних Сил, способів їх комплектування, запровадження нових форм і методів збройної боротьби вимагають впровадження значних змін у системі підготовки офіцерського складу: внесення коректив у зміст навчання, його науково-методичне забезпечення. Потребує удосконалення державна кадрова політика, система кадрового менеджменту, система управління кар'єрою офіцера.

Список використаних джерел

1. *Нещадим М. І.* Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : монографія / М. І. Нещадим. - К. : Видавн.-поліграф. центр "Київ. ун-т", 2003. - 852 с.
2. *Дарманська І. М.* Управління освітою: стан, історичний дискурс / І. М. Дарманська // Універ. наук. зап. - 2008. - № 1. - С. 304-310. (Часоп. Хмельниц. ун-ту упр. і права).
3. *Науменко М. І.* Управління якістю військової освіти: теорія, методологія, практика / М. І. Науменко, Ю. І. Приходько // Наука і оборона. - 2009. - № 1. - С. 40-50.

4. *Науменко М. І.* Військова освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи інноваційного розвитку / М. І. Науменко // Наука і оборона. - 2009. - № 2. - С. 24-32.
5. *Приходько Ю. І.* Концептуальні засади розвитку військової освіти в Україні / Ю. І. Приходько // Військова освіта : зб. наук. пр. - 2008. - № 1 (21). - С. 126-138.
6. *Семон Б. Й.* Особливості інтеграції військової освіти і науки в сучасних умовах / Б. Й. Семон, О. М. Неділько // Труды Академії. - 2007. - № 79. - С. 12-16.
7. *Власко О. М.* Система забезпечення якості кадрової політики Міністерства оборони України в Збройних Силах України / О. М. Власко // Військ. освіта : зб. наук. пр. - 2008. - № 1 (21). - С. 169-176.
8. *Романченко С. І.* Методика оцінювання ефективності використання кадрового потенціалу в Збройних Силах України / С. І. Романченко, В. М. Артюх // Труды академії. - 2008. - № 7 (87). - С. 12-20.
9. Підходи до управління кар'єрою офіцерського складу / С. О. Богунов, Ю. М. Герман, О. Ю. Сакун, Б. Н. Шупель // Військ. освіта : зб. наук. пр. - 2002. - № 10. - С. 200-211.
10. *Радецький В. Г.* Питання трансформації оборонних структур України та удосконалення системи військової освіти / В. Г. Радецький, В. М. Телелим, Ю. Г. Даник // Наука і оборона. - 2009. - № 1. - С. 15-19.
11. Професійна освіта : словник / [за ред. Н. Г. Ничкало]. - К. : Вища шк., 2000. - 380 с.
12. *Щокін Г. В.* Закони соціального розвитку і управління / Георгій Васильович Щокін. - К. : МАУП, 2006. - 189 с.
13. *Щокін Г. В.* Управління суспільним розвитком: загальна концепція / Георгій Васильович Щокін. - К. : МАУП, 2005. - 184 с.
14. *Афанасьєв В. Г.* Научное управление обществом / Виктор Григорьевич Афанасьев. - М. : Политиздат, 1973. - 390 с.
15. Державне управління та державна служба : словник-довідник / [уклад. О. Ю. Оболенський]. - К. : КНЕУ, 2005. - 480 с.
16. *Цветков В. В.* Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика : монографія / В. В. Цветков. - К. : Юрид. думка, 2007. - 336 с.
17. *Авер'янов В. Б.* Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / Вадим Борисович Авер'янов. - К. : Юстініан, 2007. - 288 с.
18. Конституція України. - Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html

Оксана Пархоменко-Куцевіл,
кандидат наук з державного управління,
заступник проректора НАДУ

Теоретико-методологічні засади організації роботи з кадровим резервом державної служби: зарубіжний та український досвід

У статті проаналізовано сучасні концепції удосконалення системи роботи з кадровим резервом державної служби в Україні та за кордоном.